

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ НАДАННЯ МІЖНАРОДНОЇ ГУМАНІТАРНОЇ ДОПОМОГИ УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

PROBLEM ASPECTS OF PROVIDING INTERNATIONAL HUMANITARIAN AID TO UKRAINE UNDER THE CONDITIONS OF MARITAL STATE

Костін М.І., студент 1 курсу магістратури факультету адвокатури
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Шаповал А.О., студент 1 курсу магістратури факультету адвокатури
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Давиденко П.О., аспірант кафедри Конституційного права України
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Стаття присвячена актуальній темі, а саме: вивченню та аналізу проблемних аспектів надання гуманітарної допомоги Україні в умовах воєнного стану. У статті розглядаються поняття, основні цілі, завдання, механізми надання гуманітарної допомоги, система гуманітарної допомоги, особливості співпраці ЄС з міжнародними гуманітарними організаціями для надання такої допомоги. Також досліджуються особливості функціонування гуманітарної допомоги в Україні: множинність державних суб'єктів, які беруть участь у процесі обліку, пошуку та розподілу гуманітарної допомоги, несталість нормативного регулювання, проблеми взаємодії, координації та стандартизованих підходів у роботі з гуманітарною допомогою, рівень підзвітності та прозорості. Акцентовано увагу на тому, що більшість процесів, пов'язаних із гуманітарною допомогою, є несистематизованими, належним чином не врегульованими. Окрім того, у статті, за результатами проведеного наукового дослідження, встановлюються особливості гуманітарної допомоги, визначається правова основа її отримання, надання, оформлення, розподілу й контролю за цільовим використанням такої допомоги, визначаються основні суб'єкти гуманітарної допомоги. Авторами звернена увага на те, що, на жаль, в сучасних реаліях поширюється нецільове використання гуманітарної допомоги, наданої Україні міжнародним співтовариством. За результатами дослідження зроблено висновок про те, що, враховуючи критичну важливість цього напрямку державної політики та проблеми, які супроводжують процеси надання гуманітарної допомоги, влада має вжити системний комплекс правових, організаційних заходів, спрямованих на зміцнення спроможності нашої держави функціонувати в умовах воєнного стану. Насамперед, доцільним вбачаємо вдосконалення правового регулювання механізмів обліку, звітування, контролю за цільовим використанням гуманітарної допомоги в умовах воєнного стану.

Ключові слова: військова агресія, воєнний стан, захист прав людини, неурядові організації, гуманітарна допомога, міжнародне співтовариство, Європейський Союз.

The article is devoted to the actual topic in the context of the military aggression of the Russian Federation against Ukraine. The main purpose of writing the article was to study and analyze the problematic aspects of providing humanitarian assistance to Ukraine under martial law. The article discusses the concepts, main goals, objectives, mechanisms for the provision of humanitarian aid by donor countries, the system of humanitarian aid and the features of EU cooperation with international humanitarian organizations to provide such assistance. It also examines the features of the functioning of humanitarian aid in Ukraine: the multiplicity of state actors involved in the process of accounting, search and distribution of humanitarian aid, the inconsistency of legislation, the problems of interaction, coordination and standardized approaches in working with humanitarian aid, the level of accountability and transparency. Attention is focused on the fact that most of the processes related to humanitarian aid are not systematized and not properly regulated. In addition, based on the results of a scientific study, the article establishes the features of humanitarian aid, determines the legal basis for receiving, providing, processing, distributing and controlling the targeted use of humanitarian aid, and determining the main subjects of humanitarian aid. The authors draw attention to the fact that, unfortunately, in modern realities, the misuse of humanitarian aid provided to Ukraine by the international community is spreading. Based on the results of the study, it was concluded that, given the critical importance of this area of state policy and information about the problems that accompany the processes of providing humanitarian assistance, the authorities should take a systemic set of legal and organizational measures aimed at strengthening the ability of our state to function under martial law. First, we see it as expedient to improve the legal regulation of the mechanisms for accounting, reporting and control over the targeted use of humanitarian assistance in a state of martial law.

Key words: military aggression, martial law, protection of human rights, non-governmental organizations, humanitarian aid, international community, European Union.

Повномасштабна російська агресія, окупація значної частини території України, масові ракетні обстріли цивільної інфраструктури зумовили появу гострої гуманітарної кризи в Україні. Зараз допомоги потребують не тільки військові, а і звичайні люди. Тому окремої уваги заслуговує гуманітарна допомога світового товариства, яка в умовах фактичної війни в Україні набуває особливого значення. Потрібно відзначити, що поряд з потужною економічною (фінансовою) та політичною допомогою, гуманітарна стала важливою складовою підтримки України. Усе вищевикладене і обумовлює актуальність з'ясування системи, цілей, завдань, основних принципів, механізмів надання гуманітарної допомоги Україні країнами-донорами, її обсягів та ролі у подоланні гуманітарних проблем, спричинених військовою агресією Російської Федерації проти України [1].

Правові, організаційні, соціальні засади отримання, надання, оформлення, розподілу і контролю за цільовим використанням гуманітарної допомоги на сьогодні

регулюються Законами України «Про гуманітарну допомогу» № 1192-14 від 22.10.1999[2], Постановами Кабінету Міністрів України «Деякі питання отримання, використання, обліку та звітності благодійної допомоги» від 5 березня 2022 р. № 202[3], «Про Порядок митного оформлення вантажів гуманітарної допомоги» від 22 березня 2000 р. № 544[4]; «Про затвердження Порядку взаємодії центральних і місцевих органів виконавчої влади та Національного банку щодо реалізації Закону України «Про гуманітарну допомогу» від 25 березня 2013 р. № 241 [5]; «Деякі питання пропуску гуманітарної допомоги через митний кордон України в умовах воєнного стану від 1 березня 2022 р. № 174 [6] тощо.

До подолання гуманітарної кризи в Україні сьогодні залучені: Європейський механізм цивільного захисту (EUCPM), Координаційний центр запобігання катастрофам при НАТО (EADRCC), Управління з координації гуманітарних питань ООН (OCHA), WFP (Глобальна

продовольча програма), Дитячий фонд ООН (UNICEF), Агентство ООН у справах Біженців (UNHCR), Фонд з питань народонаселення (UNFPA), Програма розвитку ООН (UNDP), Міжнародний комітет Червоного Хреста (ICRC), Всесвітня організація здоров'я (WHO), Plan international, Агентство з міжнародного розвитку США (USAID), Ізраїльський форум міжнародної гуманітарної допомоги (ISRAAID), Німецьке товариство міжнародного співробітництва (GIZ), Консультативна місія Європейського Союзу в Україні (EUAM) та багато інших механізмів реагування на катастрофи як на міжнародному, так і на національному рівні [7].

Вважаємо за доцільне зазначити про те, що множинність державних суб'єктів, які беруть участь у процесі обліку, пошуку та розподілу гуманітарної допомоги, постійні зміни до нормативного регулювання, відсутність якісної взаємодії, координації та стандартизованих підходів у роботі з гуманітарною допомогою, низький рівень підзвітності та прозорості – це лише частина проблем, які має система гуманітарної допомоги в Україні. Проведені опитування представників різних органів державної влади та представників органів влади на місцях – засвідчили, що більшість процесів, пов'язаних із гуманітарною допомогою, є несистематизованими, належним чином не врегульованими, і тримаються, великою мірою, на неформальних домовленостях [8].

Згідно зі ст.1 Закону України «Про гуманітарну допомогу» гуманітарна допомога – це цільова адресна безоплатна допомога в грошовій або натуральній формі, у вигляді безповоротної фінансової допомоги або добровільних пожертвувань, або допомога у вигляді виконання робіт, надання послуг, що надається іноземними та вітчизняними донорами із гуманних мотивів отримувачам гуманітарної допомоги в Україні або за кордоном, які потребують її у зв'язку з соціальною незахищеністю, матеріальною незабезпеченістю, важким фінансовим становищем, виникненням надзвичайного стану [9].

Відповідно до принципів, закріплених у міжнародному праві, гуманітарна допомога – це заходи із захисту та догляду за людьми в умовах гуманітарної кризи, що виходять за межі первинної медичної допомоги. Відповідно, основними завданнями гуманітарної допомоги є: порятунок людського життя; надання допомоги для задоволення основних потреб людини (вода, їжа, проживання); забезпечення базової гігієни та медичної допомоги [10].

Система забезпечення гуманітарною допомогою в умовах воєнного стану складається з таких елементів: гуманітарна допомога; набувачі допомоги (фізичні особи, визначені законодавством юридичні особи); отримувачі гуманітарної допомоги; донори (міжнародні та українські); державні органи, які виконують функцію координації та контролю; перевізники гуманітарної допомоги; логістичні хаби та склади; інструменти (спеціальні рахунки, приватні рахунки для збору грошової допомоги, IT-рішення та ініціативи); правила функціонування системи, як врегульовані нормативними актами, так і неформально впроваджені; зв'язки між елементами системи. Визначення складових елементів системи є важливим для розуміння процесів та циклів реалізації гуманітарної допомоги відповідними суб'єктами. Так, якщо для деяких суб'єктів характерним є формування повного циклу забезпечення гуманітарною допомогою, який починається зі збору потреб від набувачів гуманітарної допомоги та закінчується отриманням такої допомоги набувачами, для інших притаманні лише окремі функції у даному процесі, такі як координація та контроль на різних етапах циклу реалізації гуманітарної допомоги [8; 11].

Також міжнародні партнери намагаються знаходити креативні рішення задля допомоги Україні: так, наприклад, EADRCC для скорочення процедур бюджетного планування використовує вже розроблений механізм фінансу-

вання через «ковідний» фонд. Програми агентств системи ООН та ЄС, що вже були присутні в Україні, оперативного переорієнтувались на боротьбу з гуманітарною катастрофою. Створено спеціальні фонди для забезпечення дуже специфічних потреб, як, наприклад, постачання енергетичного обладнання (задля реалізації цього проекту підписана угода з Енергетичним співтовариством).

Щодо гуманітарної допомоги із-за кордону, то на митну територію України дозволяється її ввезення лише за умови, що ці товари не загрожують життю і здоров'ю набувачів допомоги та задовольняють їхні потреби. Під такими товарами відповідно до Закону України № 1192-14 розуміються: а) товари, включаючи транспортні засоби, продукти харчування, медикаменти, одяг, ковдри, намети, збірні будинки, пристрої для очищення та збереження води, інші товари першої необхідності, що направляються як допомога потерпілим від катастрофи природного та/або техногенного походження; б) транспортні засоби, інструменти та устаткування, спеціально навчені тварини, продукти харчування, припаси, особисті речі та інші товари для осіб, які виконують завдання з ліквідації наслідків катастрофи, необхідні їм для роботи та проживання на території, яка зазнала впливу цієї катастрофи, протягом усього часу виконання зазначених завдань [2].

Окрім того, вважаємо за доцільне зазначити про те, що Уряд прийняв Постанову № 1288 від 16.11.2022 «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України» [12], яка спрощує імпорт генераторів та іншого енергетичного обладнання. Цей документ доповнює шість постанов Кабінету Міністрів про затвердження певних технічних регламентів, дія яких може поширюватись на відповідні товари. Новим положенням щодо ввозу на митну територію України тимчасово (до припинення або скасування воєнного стану та протягом наступних 90 календарних днів) передбачається не застосовувати до таких товарів вимоги про наявність декларації про відповідність та маркування знаком відповідності технічним регламентам. Прийняття Постанови сприятиме забезпеченню потреби внутрішнього ринку обладнанням для відновлення та стабілізації електро- та газопостачання споживачам, яка зумовлена викликами в енергетичній сфері в умовах воєнного стану в Україні. В контексті зазначеного доцільно зауважити про виникнення питання, як саме деякі речі, визначені у цій постанові, в умовах воєнного стану зможуть поліпшити умови функціонування електромережі, забезпечити безперебійну подачу тепла, наприклад, перукарські інструменти. Вважаємо, що законодавцю слід було більш виважено формувати перелік товарів, які в умовах воєнного стану підлягають спрощеному переміщенню через кордон.

Варто зазначити, що Україна демонструє гідний рівень управління міжнародною гуманітарною допомогою та робить усе для підвищення прозорості. Беззаперечно, одержання гуманітарної допомоги потребує додаткових зусиль і від української держави. Країни-донори вже відчули підтримку та зацікавленість у співпраці зі сторони нашої держави. Так, команда Офісу Президента розробила спеціальний портал для управління гуманітарною допомогою [13]. З регіонів у онлайн-режимі збираються потреби, формуються митні декларації, що містять визначені категорії гуманітарної допомоги та унікальний код, що дозволяє відслідкувати перетин вантажем кордону України та спростити процедуру митного оформлення. Зараз уже в роботі єдина класифікація категорій гуманітарної допомоги та обмін даними між основними логістичними хабами. Це все покликане зробити потоки гуманітарної допомоги максимально прозорими та керованими. У деяких логістичних хабах у прикордонних країнах, як, наприклад, Румунії, вже існує система відслідковування вантажів попалетно, яка була надана організацією ISRAAID [7].

Окрім того, в межах розкриття обраної для дослідження проблематики, вважаємо за необхідне звернути на увагу існування кола проблем у процедурах забезпечення державою гуманітарної допомоги, серед яких ключовими є: відсутність достовірних відомостей про осіб, які потребують допомоги; відсутність системи управління запитами та наскрізного логістичного процесу – від визначення потреби до її задоволення; у постраждалих осіб немає достатньої інформації про те, куди та за якою процедурою можна повідомити про потребу в допомозі (як наслідок недостатньої комунікаційної політики держави та місцевих органів влади) у зв'язку із цим частину функцій з надання гуманітарної допомоги здійснюють неурядові громадські організації, які є ближчими до населення; відсутність єдиної інформаційно-аналітичної системи, яка би давала змогу агрегувати існуючі потреби, аналізувати наявні ресурси та визначати оптимальні джерела їх задоволення (закупівля, фінансування за кошти гуманітарного рахунку, гуманітарна допомога, благодійна допомога); втрата довіри міжнародних донорів та зменшення розмірів гуманітарної допомоги, що надається державі [14; 15].

Також проблемним видається широка варіативність систем розподілу гуманітарної допомоги у різних регіонах. Така різниця виникає залежно від інтенсивності конфлікту на певній території, потреб населення та наявних ресурсів у кожному регіоні. Відмінності в бюрократичних процедурах та тлумаченні урядових наказів плутають всіх учасників гуманітарної допомоги, а особливо міжнародні організації. У більшості випадків обласні адміністрації та служби реагування значною мірою покладаються на неформальні мережі та попередні контакти, і міжнародним респондентам важко підключитися до цих мереж [14].

Відповідно до окресленої вище ситуації в управлінні процесами гуманітарної допомоги можна визначити такі проблеми: відсутність загальноприйнятих стандартів гуманітарної діяльності в середовищі українських неурядових організацій, які б могли впровадити каркас для розуміння процесу взаємодії; переривистий зв'язок в ланцюжку постачання гуманітарної допомоги призводить до недостатньої координованості учасників між собою та неефективному використанню ресурсів та часу; недостатність фаху в питаннях гуманітарної допомоги значної частини українських організацій та волонтерів призводить до вигорання та створює ще більший хаос, що в свою чергу призводить до втрати мотивації до подальшої діяльності у оточення. Такі вигорання, а як наслідок регулярні збої по всьому логістичному ланцюжку формують безперервну «кризу», яка вимагає ручного управління, що призводить до непередбачуваної втрати часу.

Вищеописані проблеми призводять зменшення рівня довіри до суб'єктів, що включені до існуючої системи з надання гуманітарної допомоги, та як результат заміщення кооперації відчуттям конкуренції, що знижує потенціал всієї мережі гуманітарної допомоги.

Відсутність/неповнота обліку призводить до неможливості формування звітності для донорів, що негативно впливає на повторні пожертви і стимулює нецільове використання та крадіжки, що також ускладнює залучення додаткових ресурсів. Відсутність скоординованого обліку, як вхідних ресурсів, так і їх використання не дозволяє робити оцінку, формувати статистику, прогнозувати потреби, оптимально розподіляти ресурси та моніторити актуальні товарні запаси, як у вузлових, так і розподільних хабах. Відсутність налагоджених «бізнес-процесів» призводить до неоптимального використання транспорту в умовах його дефіциту, перевитрати паливно-мастильних матеріалів, не оптимальному завантаженні сервісних та ремонтних потужностей. Недостатнє оперативне оновлення інформації про зміни обстановки: митних регулю-

вань, законодавчої бази, маршрутів доставки/прийому гуманітарної допомоги, супутніх ризиків, складських запасів на місцях, тощо. Фрагментарність інформаційних інструментів, які часто не забезпечують комплексного виконання задач. Перенасиченість комунікаціями з різних каналів зв'язку [15].

Особливу увагу в рамках розкриття теми міжнародної гуманітарної допомоги Україні, ми вважаємо за доцільне звернути увагу на проблему втрати довіри міжнародних донорів та зменшення розмірів гуманітарної допомоги, що надається державі. Так, варто відзначити, що ключовими причинами цього є: відсутність єдиного центру прийняття рішень з питань забезпечення гуманітарною допомогою та розуміння повноважень державних органів у системі забезпечення гуманітарною допомогою; непрозорість механізмів доставки, зберігання та розподілу гуманітарної допомоги, внаслідок чого гуманітарна допомога може не надходити до визначеного отримувача; відсутність політики прозорого звітування щодо розподілу та використання гуманітарної допомоги, а також відсутність належної реакції держави на факти неправомірного використання гуманітарної допомоги, немає комунікаційної політики щодо вжиття ефективних заходів для запобігання таким випадкам [15].

Так серед прикладів, що похитнув довіру країн-донорів, можна навести випадки продажу гуманітарної допомоги відомими суб'єктами господарювання ТОВ «АТБ-МАРКЕТ», що входить до складу Корпорації «АТБ» та ТОВ «СІЛЬПО-ФУД, що належить Fozzy Group.

Fozzy Group та Корпорація «АТБ» є беззаперечними лідерами за постачанням продовольчих товарів на українські ринки. Зазначеним корпораціям належать такі торгові марки, як «АТБ-маркет», «Розумний вибір», «Своя лінія», «Кондитерська фабрика «Квітень», М'ясна фабрика «Фаворит Плюс», «Сільпо», «Премія», «Повна чаша» та інші. Така інформація набула розголосу, у зв'язку з тим, що покупці звернули увагу на те, що на полицях супермаркетів мереж «АТБ» та «Сільпо» з'явилися консерви польського походження, виготовлені не для продажу. Так, на кожній такій консерві міститься індивідуальний код, який дозволяє визначити походження такої консерви та мету використання. Зазначені індивідуальні коди були аналогічні тим, які Україна отримала від Польщі як гуманітарну допомогу, підозри у покупців також спричинила відсутність українського маркування на товарі [16]. Водночас, вважаємо за доцільне зазначити, що обов'язковість надання споживачам інформації про продукт українською мовою передбачена положеннями ст. 15 ЗУ «Про захист прав споживачів» № 1023-12 від 12.05.1991, а також Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження технічного регламенту щодо правил маркування харчових продуктів» від 28.10.2010 № 487 [17]. Враховуючи викладене, ми можемо зробити висновок про те, що розміщення на імпортованих товарах відповідних індивідуальних кодів дозволяє ідентифікувати їх та визначити, з якою метою і для чого вони були ввезені на митну територію України. У той же час, обізнаний споживач у будь-який час може ідентифікувати нецільове використання гуманітарної допомоги.

Таким чином, проаналізувавши усе вищевикладене, ми можемо зробити висновок про те, що сьогодні влада має вжити заходи, які б створили реальну можливість подолання описаних вище проблем з метою відновлення довіри країн-донорів до нашої держави та забезпечення подальшої співпраці в частині надання міжнародної гуманітарної допомоги Україні. Зокрема, доцільним вважаємо вдосконалення правового регулювання механізмів обліку, звітування, контролю за цільовим використанням гуманітарної допомоги в умовах воєнного стану.

ЛІТЕРАТУРА

1. Сухобокова О. Гуманітарна допомога Євросоюзу Україні під час російської агресії (2014 – перша половина 2015 р.). URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eis_2015_1_10 (дата звернення: 08.11.2022).
2. Про гуманітарну допомогу : Закон України від 22.10.1999 № 1192-14. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/1192-14> (дата звернення: 08.11.2022).
3. Деякі питання отримання, використання, обліку та звітності благодійної допомоги : Постанова Кабінету Міністрів України від 5 березня 2022 р. № 202. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/202-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 08.11.2022).
4. Про Порядок митного оформлення вантажів гуманітарної допомоги : Постанова Кабінету Міністрів України від 22 березня 2000 р. № 544. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/544-2000-%D0%BF#Text> (дата звернення: 08.11.2022).
5. Про затвердження Порядку взаємодії центральних і місцевих органів виконавчої влади та Національного банку щодо реалізації Закону України «Про гуманітарну допомогу : Постанова Кабінету Міністрів України від 25 березня 2013 р. № 241. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/241-2013-%D0%BF#Text> (дата звернення: 08.11.2022).
6. «Деякі питання пропуску гуманітарної допомоги через митний кордон України в умовах воєнного стану : Постанова Кабінету Міністрів України від 1 березня 2022 р. № 174. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/174-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 08.11.2022).
7. Отримання благодійної та гуманітарної допомоги. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/14667?page=2> (дата звернення: 08.11.2022).
8. Механізми надання гуманітарної допомоги. URL: <https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2022/07/Mehanizmy-nadannya-derzhavnoyu-gumanitarnoyidopomogu-v-umovah-voennogo-stanu.pdf> (дата звернення: 07.11.2022)
9. Про гуманітарну допомогу : Закон України від 22.10.1999 № 1192-14. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/1192-14> (дата звернення: 08.11.2022).
10. Гуманітарна катастрофа чи гуманітарна голка – дві сторони однієї медалі: доступ до гуманітарної допомоги в умовах збройного конфлікту на сході України / за заг. ред. А.П. Буценка Українська Гельсінська спілка з прав людини. URL: https://helsinki.org.ua/wpcontent/uploads/2016/06/Press_Humanitarian_aid_reportUKR.pdf (дата звернення: 07.11.2022).
11. Коваль Н. О. Підстави та порядок переміщення гуманітарної допомоги через митний кордон України. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/50595183.pdf> (дата звернення: 08.11.2022).
12. Про внесення змін до деяких Постанов Кабінету Міністрів: Постанова Кабінету Міністрів України № 1288 від 16.11.2022. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/кп221288?ap=8> (дата звернення: 07.11.2022).
13. Створено сайт для надання адресної гуманітарної допомоги в Україні – Президент. URL: <https://www.president.gov.ua/news/stvoreno-sajt-dlya-nadannya-adresnoyi-gumanitarnoyi-dopomogi-73753> (дата звернення: 07.11.2022).
14. ACAPS Thematic Report – Ukraine Bridging humanitarian response, 25 May 2022. Format: Analysis; Source: ACAPS. URL: <https://reliefweb.int/report/ukraine/acaps-thematic-report-ukraine-bridging-humanitarian-response-25-may-2022> (дата звернення: 08.11.2022).
15. Корупційні та інші ризики у процедурах забезпечення державою гуманітарною допомогою в умовах воєнного стану. URL: <https://drive.google.com/file/d/187TRkwQhxSsjiGEnc3NaYImhzHV-zOB/view> (дата звернення: 07.11.2022).
16. Бесп'ятов Т. АТБ та Сільпо обурені звинуваченнями у продажі гумдопомоги після масових обшуків у Запоріжжі. URL: <https://delo.ua/retail/atb-ta-silpo-obureni-zvinuvacenniami-u-prodazi-gumdomomogi-pislya-masovix-obshukiv-u-zaporizhi-403434/> (дата звернення: 07.11.2022)
17. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження технічного регламенту щодо правил маркування харчових продуктів» від 28.10.2010 № 487. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0183-11>.